

СУПЕРЕЧНОСТІ РОЗВИТКУ ЛОМБАРДІВ В УКРАЇНІ

THE CONTRADICTIONS OF PAWNSHOP DEVELOPMENT IN UKRAINE

Ломбарди є важливою системною, системоутворюючою та структурною одиницею інфраструктури фінансово-кредитного ринку. У статті розглянуто суперечності розвитку ломбардів з 2007 до 2017 року. Проаналізовано динаміку зміни основних показників фінансового стану ломбардів України протягом зазначеного періоду, також оцінено динаміку зміни показників наданих кредитів ломбардами та охарактеризовано динаміку зміни показників погашених кредитів ломбардами в Україні. Розкрито особливості динаміки зміни результатів діяльності ломбардів в Україні. У результаті проведеного дослідження необхідно звернути увагу на зростання зацікавленості клієнтів у послугах ломбардів. Слід відзначити також як зростання доходності ломбардів в Україні, так і покращення їхнього фінансового стану загалом. Окрім усього, макроекономічна ситуація в національній економіці залишається досить сприятливою для подальшого розвитку ломбардів.

Ключові слова: ломбарди, розвиток ломбардів, показники фінансового стану ломбардів, кредити ломбардів, результати діяльності ломбардів.

Ломбарды являются важной системной, системообразующей и структурной еди-

ницей инфраструктуры финансово-кредитного рынка. В статье рассмотрены противоречия развития ломбардов с 2007 по 2017 год. Проанализирована динамика изменения основных показателей финансового состояния ломбардов Украины в течение указанного периода, также оценена динамика изменений показателей предоставленных кредитов ломбардами и охарактеризована динамика изменения показателей погашенных кредитов ломбардами в Украине. Раскрыты особенности динамики изменения результатов деятельности ломбардов в Украине. В результате проведенного исследования необходимо обратить внимание на рост заинтересованности клиентов в услугах ломбардов. Следует отметить также как рост доходности ломбардов в Украине, так и улучшение их финансового состояния в целом. Кроме всего, макроекономическая ситуация в национальной экономике остается достаточно благоприятной для дальнейшего развития ломбардов.

Ключевые слова: ломбарды, развитие ломбардов, показатели финансового состояния ломбардов, кредиты ломбардов, результаты деятельности ломбардов.

УДК 336.73

Калівощко О.М.

к.е.н., доцент,

с.н.с. відділу фінансово-кредитної та податкової політики

Національний науковий центр
«Інститут аграрної економіки»

Pawnshops are an important system, system-forming and structural unit of the financial and credit market infrastructure. Some scientists do not consider it necessary to study the structure, role, processes and results of pawnshop activities through small turnover of funds. They underestimate their economic and social significance the amount of financial resources that these institutions operate on. Therefore, it was decided to analyze the actual state of activity of pawnshops in Ukraine and their impact on the financial and credit market. A pawnshop is considered such a financial institution, the exclusive activity of which is to provide at its own risk (personal risk) financial loans to individuals. The main type of activity of pawnshops is to provide loans, mostly short-term and small in size. Over the last ten years the analysis of the activity of pawnshops in the state, clearly demonstrates the economic and social changes and processes that occur in it. In the article is considered the contradictions in the development of pawnshops from 2007 to 2017 years. In the article has been analyzed the dynamics of changes in the main indicators of the financial status of pawnshops of Ukraine during the specified period, also has been estimated the dynamics of changes in the rates of loans granted by pawnshops and has been characterized the dynamics of changes in the indicators of loans repayments by pawnshops in Ukraine. The features of the dynamics of changes in the results of activity of pawnshops in Ukraine are revealed. The activity of pawnshops in Ukraine is not just profitable, but quite profitable. As a result of the research, it is necessary to pay attention to the growing interest of customers in the services of pawnshops. It should also be noted that the growth of the profitability of pawnshops in Ukraine and the improvement of their financial condition in general. In addition, the macroeconomic situation in the national economy remains quite auspicious for the further development of pawnshops. They can create a serious competition for commercial banks and credit unions to lend to our compatriot.

Key words: pawnshops, development of pawnshops, indicators of financial status of pawnshops, loans of pawnshops, results of pawnshops activity.

Постановка проблеми. До важливих інфраструктурних одиниць фінансово-кредитного ринку України належать ломбарди. Деякі науковці не вважають за потрібне вивчати структуру, роль, процеси та результати діяльності ломбардів через малі обороти коштів. Вони недооцінюють їх економічне та соціальне значення, обсяги грошових ресурсів, якими оперують ці установи. Тому проаналізуємо реальний стан діяльності ломбардів в Україні та впливу на фінансово-кредитний ринок.

Згідно з положенням про порядок надання фінансових послуг ломбардами, ломбардом вважається така фінансова установа, винятковим видом діяльності якої є надання на власний ризик (саме на власний, особистий ризик) фінансових кредитів, фізичним особам. Джерелом кредитних ресурсів мають виступати власні або залучені кошти. Кредити безпосередньо надаються під заставу майна та на визначений термін. Зрозуміло,

що під певні проценти. Ломбарди можуть надавати і супутні послуги, до яких відносять послуги, що або є передумовою надання фінансового кредиту, або вже впливають із процесу його надання [1]. Основним видом діяльності ломбардів є надання кредитів, переважно короткострокових та невеликих за розміром. Коротко проаналізуємо порядок та особливості діяльності ломбардів в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню різноманітних питань функціонування ломбардів присвячено праці вітчизняних та зарубіжних учених. Серед них виділяються роботи: Е. Алєєва, Б. Алієва, А. Андрющенко, А. Габдуліної, М. Голика, З. Казимагомедової, С. Ксьондза, Л. Леваєвої, І. Сичової, О. Сухарева, А. Цимбал, І. Шор та багатьох інших.

Постановка завдання. Метою статті є оцінка суперечностей розвитку ломбардів в Україні. Для досягнення поставленої мети було опрацьовано

статистичні матеріали, наукові праці. Застосовувалися методи індукції та дедукції, узагальнення та порівняння.

Виклад основного матеріалу дослідження.

На думку дослідників, назва ломбардів пішла від місця, де вони вперше почали функціонувати в тринадцятому сторіччі в італійській області Ломбардії. Це були банківські контори, які спеціалізувалися на наданні позик під заставу [2, с. 154].

Час появи на території сучасної України ломбардів точно не встановлений. Одні вітчизняні дослідники вказують на період кінця чотирнадцятого сторіччя [3]. Інші – десь на кінець вісімнадцятого сторіччя [2, с. 154]. Більш важливе значення має не час появи ломбардів, а їхня сутність та значення в суспільному житті. Роль, значення та активний вплив ломбардів тісно пов'язаний із процесами, що відбуваються в суспільстві. Вони значно активізують свою діяльність у період фінансової та соціальної нестабільності. Так було, наприклад, у двадцяті роки минулого сторіччя, а саме в часи економічних та політичних змін і потрясінь, життя у борг [4].

Подібна ситуація та відповідні процеси спостерігаються в сучасних умовах. На сучасному нестабільному етапі розвитку як національної економіки, так і фінансового ринку ломбарди можуть створити серйозну конкуренцію комерційним банкам та кредитним спілкам із кредитування наших співгромадян [5, с. 143].

Основним регулятором діяльності ломбардів в Україні виступає Національна комісія, що здійснює

державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг). Базовим нормативно-правовим документом у фінансово-правовій діяльності ломбардів є Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг» [6].

Аналіз діяльності ломбардів у державі за десять останніх років яскраво демонструє економічні та соціальні зміни та процеси, що в ній відбуваються (див. рис. 1).

На рисунку 1 відображена динаміка зміни основних показників фінансового стану ломбардів протягом 2008–2017 років.

За даними рис. 1, більшість основних показників фінансового стану ломбардів, окрім залучених коштів, постійно зростали протягом 2007–2017 років. Аналіз таких показників, як активи, власний капітал, дебіторська заборгованість та резервний капітал, засвідчує, що вони постійно, динамічно зростали з певною пропорційністю. За одинадцять досліджуваних років усі вони зросли більш ніж у десять разів. У 10,2 разу зросли розміри активів ломбардів. Найбільше майже у сімнадцять раз зріс обсяг власного капіталу, обсяги дебіторської заборгованості та резервного капіталу збільшилися в одинадцять разів.

Статутний капітал збільшився за десять років лише у сім з половиною разів. Його зростання супроводжувалося невеликим скороченням у 2014 році порівняно з двома попередніми роками, протягом яких росту не відбувалося. Обсяг нероз-

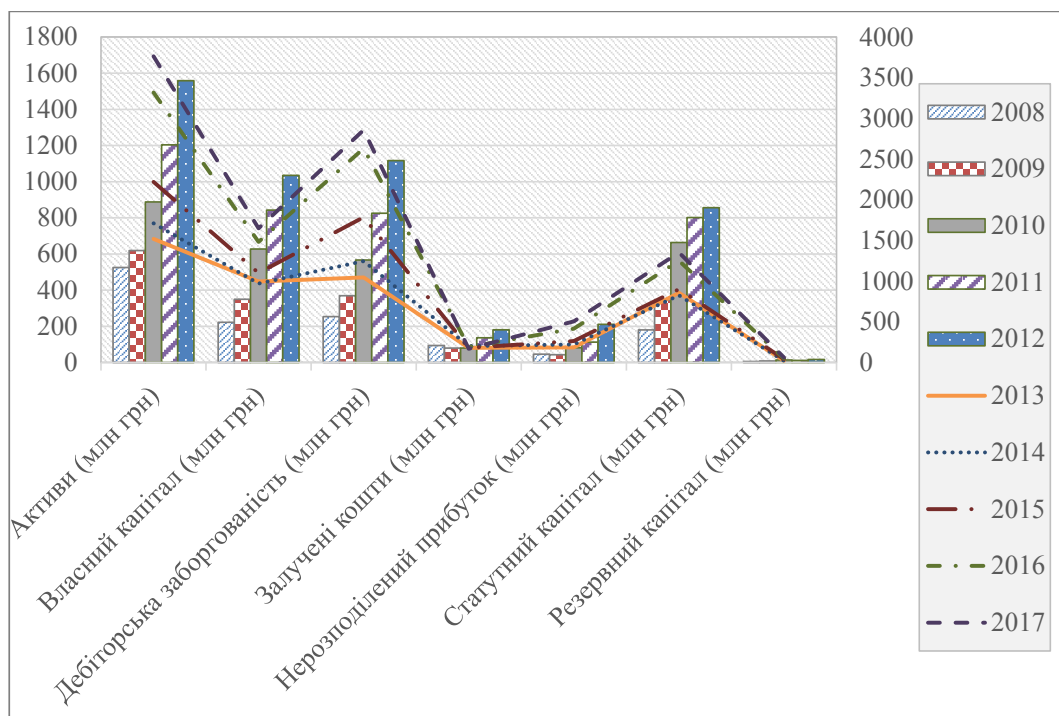

Рис. 1. Динаміка зміни основних показників фінансового стану ломбардів України протягом 2008–2017 років, у млн грн, на 31.12

Джерело: розроблено та побудовано автором за даними [7]

поділеного прибутку зріс у 10,9 разу, проте його збільшення не було систематичним. Воно супроводжувалося двома скороченнями у 2009 та 2013 роках порівняно з роками, що їм передували.

Обсяги залучених коштів зросли за десять років лише у 1,8 разу, що є прийнятним. Однак воно суттєво вирізняється із загальної динаміки фінансових показників ломбардів, з огляду на особливості їхньої господарської діяльності. Можливо, таке незначне зростання пов'язано з тим, що воно супроводжувалося скороченнями обсягів у 2009, 2013, 2015 та 2017 роках порівняно з попередніми.

Поряд із показниками фінансового стану ломбардів України важливу роль відіграє динаміка зміни показників наданих кредитів ломбардами, оскільки вони є їхнім основним видом діяльності (див. рис. 2).

Дані рис. 2 засвідчують, що обсяг наданих ломбардами кредитів постійно зростає, якщо не брати до уваги показники 2013 року, в якому вони не суттєво, але зменшилися порівняно з 2012 роком, а також 2014 року, у якому вони хоча і зросли відносно 2013 року, проте не перевищили показник 2012 року. Загалом обсяг наданих кредитів ломбардами протягом 2007–2017 років зріс у 8.4 разу. Кількість наданих ломбардами кредитів також постійно зростала, але була незначною.

Протилежна динаміка у 2013–2015 роках та чотирирічний період скорочення їхньої кількості у 2013–2016 роках порівняно з 2012 роком не вплинули на кінцевий результат. Тому за одинадцять років з 2007 до 2017 року кількість кредитів, наданих ломбардами, зросла в три рази. Збільшився протягом цих років і середній розмір одного кредиту. У 2007 році середній розмір одного кредиту становив 499,6 грн. У 2017 році він досяг показника в 1340,5 грн, а у 2016 році зростав навіть до рівня

1399,7 грн. Значною мірою це пов'язано зі знеціненням національної грошової одиниці і збільшенням рівня доходів громадян України. Протягом загального одинадцятирічного середнього росту розміру кредиту ломбардів України у 2008, 2012, 2013 та 2017 роках відбувалося його скорочення щодо попередніх років.

Середньозважена річна процентна ставка за кредитами ломбардів збільшилася у 2017 році порівняно з 2007 роком на 30,4 пункту в абсолютному вимірі. Зростання має волатильний характер, пік якого був у 2011 році, досягши відмітки 215,8. Найнижче значення середньозваженої річної процентної ставки було у 2008 році з показником 151%.

Ефективність будь-яких фінансових установ, у тому числі і ломбардів, визначається не лише величиною наданих кредитів, а і своєчасністю їх погашення (див. рис. 3).

Відповідно до проаналізованих основних показників кредитування ломбардами (обсяг наданих кредитів, кількість наданих кредитів та середній розмір кредиту) на рис. 2, які зросли у період із 2007 до 2017 року, збільшилися і показники їх погашення (див. рис. 3). Інакше ломбарди припинили би свій розвиток через банкрутство. Зросли розмір погашених кредитів (всього та за рахунок майна, наданого в заставу, у вартісному та відсотковому виразах) та кількість погашених договорів за рахунок майна, наданого в заставу. Суттєво зріс і середній розмір договорів, погашених за рахунок майна, наданого в заставу, з 2632,6 грн у 2007 році до 10 710,7 грн у 2017 році. Проте у 2016 році ця величина досягала 12 979,1 грн, а у 2008 році знижувалася до 1134,5 грн. У всі роки середній розмір договорів погашення в кілька разів перевищує розмір середнього кредиту, наданого ломбардами,

Рис. 2. Динаміка зміни показників наданих кредитів ломбардами в Україні протягом 2007–2017 років станом на 31.12

Джерело: розроблено та побудовано автором за даними [7]

у відповідні роки. Тобто за рахунок майна, наданого в заставу, погашаються більш вартісні кредити, що викликає суперечливі трактування.

З одного боку, це можна пояснити монополією ломбардів, з іншого – особливістю діяльності ломбардів та специфічністю потреб їхніх клієнтів. Можуть виникнути різні твердження та висновки стосовно позитивного чи негативного впливу зростання такого показника, як відсоток кредитів, погашених за рахунок майна, наданого в заставу, з 8,2% у 2007 році до 12,7% у 2017 році. До речі, були періоди зменшення розміру проценту кредитів, погашених за рахунок майна, наданого в заставу, у 2009, 2012, 2013 та 2015 роках проти попередніх років (рис. 3).

Своєрідність відносин ломбардів та їхніх клієнтів зумовлює особливість та своєрідність отриманих основних результативних показників діяльності ломбардів (див. рис. 4).

Дані рис. 4 свідчать, що діяльність ломбардів в Україні є не просто вигідною, а досить дохідною справою. Загальна сума отриманих доходів за одинадцять досліджуваних років з 2007 до 2017 року, зросла у тринадцять з половиною разів. Доходи кожного наступного року були завжди досить значними порівняно з попереднім роком. Своєрідним винятком, з огляду на незначне зменшення порівняно з попереднім роком, можна вважати дохідність 2013 року проти 2012 року.

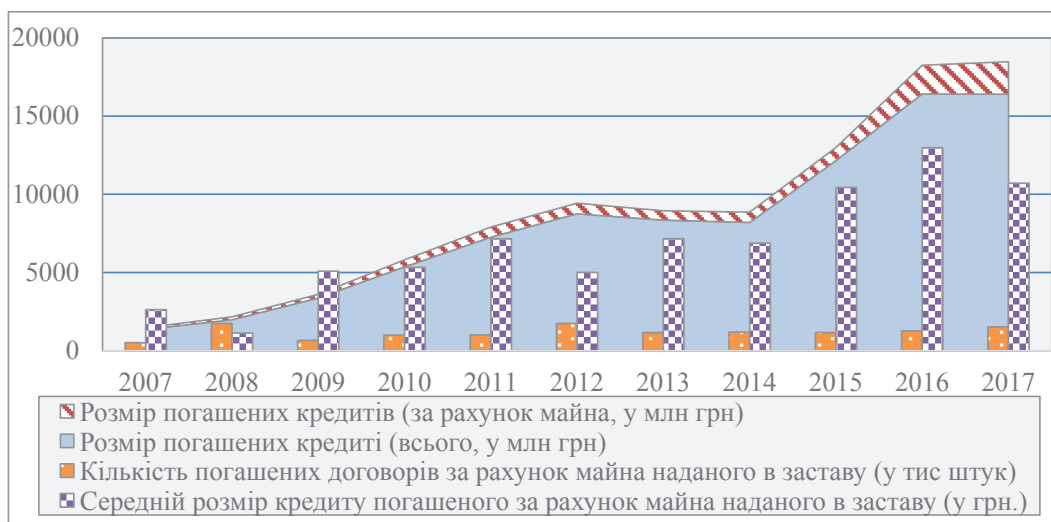

Рис. 3. Динаміка зміни показників погашених кредитів ломбардами в Україні протягом 2007–2017 років на 31.12

Розроблено та побудовано автором за даними [7]

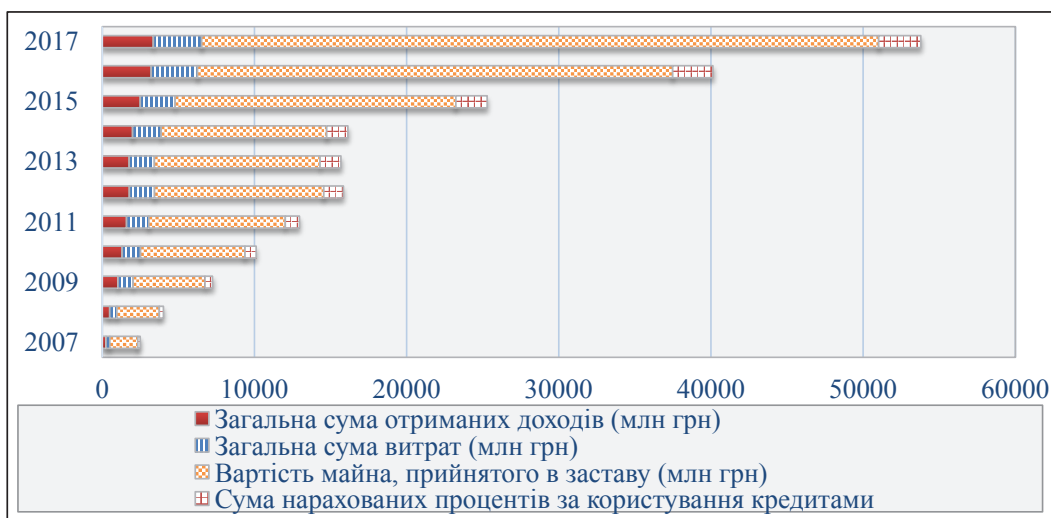

Рис. 4. Динаміка зміни результатів діяльності ломбардів в Україні протягом 2007–2017 років у млн грн станом на 31.12

Джерело: розроблено та побудовано автором за даними [7]

Водночас протягом вказаного періоду постійно, без спадів чи знижень щодо попереднього року, зростали й обсяги витрат. Доречно відзначити, що між доходами та витратами в діяльності ломбардів в період з 2007 по 2017 рік не спостерігалось прямо пропорційної залежності.

Витрати у 2017 році проти 2007 року зросли у 12,6 разу, що становить значно меншу величину, ніж збільшився дохід за цей же період.

Найбільше, за даними рисунку 4, у період з 2007 до 2017 року (у 24,2 разу) виріс обсяг вартості майна, прийнятого в заставу ломбардами. Показники вартості майна майже постійно зростали кожного наступного року проти попереднього. Певне виключення спостерігалось в 2013 році проти 2012 року та в 2014 році проти 2013 року, коли протягом зазначених двох років відбувалася протилежна тенденція, а саме незначне зниження обсягів прийнятого в заставу майна. Починаючи з 2015 року відбувалося досить динамічне зростання обсягів вартості майна. У 2015 році проти 2014 року вони збільшилися в 1,7 разу. Аналогічний показник був і у 2016 році проти 2015 року. У 2017 році проти 2016 року обсяги вартості майна зросли в 1,4 разу. Таке стрімке зростання можна пояснити насамперед загальним зростанням цін у країні та високим рівнем інфляції національної валюти, що привело в аналізованому конкретному випадку до зростання вартості предметів застави ломбардів.

Як наслідок, протягом 2007–2017 років зросла відповідно сума нарахованих процентів за користування кредитами ломбардів на 17,8 разу у 2017 році проти 2007 року. Показники суми нарахованих процентів постійно зростали в усі наступні роки. Вони єдині з аналізованих на рисунку 1.4 параметрів, коли у наступному році завжди було зростання порівняно з попереднім роком.

Слід відзначити, що дохід із 2007 року до 2017 року виріс, як вже зазначалося, у 13,5 разу, а сума нарахованих процентів за цей же період – у 17,8 разу. Відповідно, призупинилася у зростанні середньозважена річна процентна ставка за користування кредитами ломбардів. Зазначене твердження наглядно демонструє її динаміка, яку ми вже розглядали на рисунку 1.2. Проте це

не вплинуло на результати діяльності ломбардів, основні показники фінансової діяльності яких стрімко та впевнено зростали.

Висновки з проведеного дослідження. Підсумовуючи результати проведеного дослідження, необхідно звернути увагу на зростання зацікавленості клієнтів у послугах ломбардів. Слід відзначити також як зростання доходності ломбардів в Україні, так і покращення їхнього фінансового стану загалом. Окрім того, макроекономічна ситуація в національній економіці залишається досить сприятливою для подальшого розвитку ломбардів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Положення про порядок надання фінансових послуг ломбардами Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України.: Закон України від 26.04.2005 № 3981. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0565-05> (дата звернення: 25.02.2019).
2. Ксьондз С.М. Діяльність ломбардів як учасників ринку цінних паперів. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2013. № 6. Т. 2. С. 154–159.
3. Савицька В.І. Шарій І. Ломбарди Львова: кримінальні чи ні? *Львівська Пошта* № 67 (1678) від 23.06.2015. URL : <http://www.lvivpost.net/lvivnews/n/30702> (дата звернення: 25.02.2019).
4. Гоцуєнко Н. Ломбарди: життя у борг. *Дзеркало тижня* від 23.12.2016. URL: <https://dt.ua/business/lombardi-zhittya-u-borg-mopedi-muzichni-instrumenti-ribalski-snasti-navit-benzopili-v-zastavi-vzhe-ne-ekzotika-.html>
5. Голик М.М. Організаційно-практичні аспекти діяльності ломбардів на ринку фінансових послуг України. *ГРОШІ, ФІНАНСИ, КРЕДИТ*. 2015. Випуск III (59). С. 137–144. URL: [http://chtei-knteu.cv.ua/herald/content/download/archive/2015/v3/zbirnyk%203-2015%20new\(15\).pdf](http://chtei-knteu.cv.ua/herald/content/download/archive/2015/v3/zbirnyk%203-2015%20new(15).pdf) (дата звернення: 28.02.2019).
6. Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 р. № 2664-III; станом на 01.01.2013 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua> (дата звернення: 28.02.2019).
7. Інформація про стан і розвиток фінансових компаній та лізингодавців. Нацкомфінпослуг. URL : <https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-finansovykh-kompanii-lizynhodavtsiv-ta-lombardiv-Ukrainy.html> (дата звернення: 25.02.2019).